

Makalenin Geliş Tarihi: 10.01.2021

1. Hakem Rapor Tarihi: 01.02.2021

2. Hakem Rapor Tarihi: 21.02.2021

3. Hakemin Rapor Tarihi: 27.03.2021

Kabul Tarihi: 30.03.2021

TÜRK TOPLUMUNUN COVID-19'A İLİŞKİN BİLGİ, TUTUM VE UYGULAMALARI (*) (Araştırma Makalesi)

Abdulkadir ERTAŞ (**)

Gamze KAĞAN (***)

Yavuz AKÇİ (****)

Mehmet ZELKA (*****)

Öz

Salgınlara insanlık tarihinde sıkça rastlamak mümkündür. Dünyayı etkileyen salgınlardan en önemli sonuçlarından biri kaybedilen insan hayatları olmuştur. Bazı salgınlardan ülkeler hatta uluslararası örgütler dersler çıkarıp önlemler almaya çalışmaktadır. Fakat ülkelerin yaşam standartları farklı olduğundan bu önlemler yeterli gelmemektedir. Bugün dünyanın vardığı ulaşım kolaylığı salgınlara yayılmasını da çok fazla kolaylaştırmıştır. Çin'de ortaya çıkan salgının dünyayı hızlıca etkilemesinin en önemli sebeplerinden biri ulaşım kolaylığı ve hızıdır. Çin'de başlayıp dünyada devam eden Covid-19 salgınının hızla yayılmasını kontrol etmek için benzeri görülmemiş önlemler alınmaktadır. İnsanların kontrol önlemlerine uyması Covid-19'a ilişkin bilgi, tutum ve uygulamalarından etkilenmektedir. Bu çalışmada dünyayı etkileyen Covid-19 salgınına ilişkin Türk toplumunun bilgi, tutum ve davranışlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bunun için online olarak hazırlanan anketler aracılığıyla 796 katılımcının verisi elde edilmiştir. Verilere uy-

*) Bu makale 12.06.2020'de Online International Conference of COVID-19 (CONCOVID) sözlü olarak sunulmuş ve özet bildiri şeklinde yayınlanmıştır.

**) Dr. Öğr. Üyesi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Osmaneli Meslek Yüksekokulu, Yönetim ve Organizasyon, (e-posta: abdulkadir.ertas@bilecik.edu.tr)
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1201-9430>

***) Öğr. Gör., Üsküdar Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, İş Sağlığı ve Güvenliği, (e-posta: gamze.kagan@uskudar.edu.tr). ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3715-142X>

****) Doç. Dr., Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Ana Bilim Dalı, (e-posta: yavuz.akci@ibu.edu.tr)
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6755-6650>

*****) Prof. Dr., Üsküdar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sağlık Yönetimi Ana Bilim Dalı, (e-posta: mehmet.zelka@uskudar.edu.tr). ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5551-607X>

gulanan istatistiki analizler sonucunda Covid-19'a ilişkin bilgi düzeyinin yüksek olduğu görülmüştür. Salgına ilişkin en çok başvurulanan bilgi kaynağı olarak İnternet seçilmiştir. Katılımcıların en çok etkilendiği hususun sosyal yaşam olduğu, en yüksek kaygının sağlık konusunda olduğu ve önlem olarak katılımcıların büyük bir çoğunluğunun elini temiz tutma ve sosyal mesafeye dikkat etme önlemine katıldıkları görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, Salgın Hastalık, Bilgi, Tutum, Uygulamalar.

JEL Kodlar: I18, D83, M19

Knowledge, Attitude and Practices of Turkish Society About Covid-19

Abstract

Outbreaks can often be encounter in human history. One of the most important consequences of pandemics affecting the world has been human lives lost. Countries and even international organizations try to take lessons and take precautions from some outbreaks. However, since the living standards of countries are different, these measures are not sufficient. The ease of transportation in the world has made the spread of pandemics much easier. One of the most important reasons for the pandemic in China to affect the world quickly is the ease and speed of transportation. Unprecedented measures are being taken to control the rapid spread of the Covid-19 epidemic that started in China and continues in the world. The compliance of people with control measures is influenced by their knowledge, attitudes and practices towards Covid-19. In this study, it is aimed to determine the knowledge, attitudes and behaviors of the Turkish society regarding the Covid-19 pandemic that affects the world. For this, data of 796 participants were obtained through online surveys. As a result of the statistical analysis applied to the data, it was seen that the level of knowledge about Covid-19 was high. The Internet is chosen as the most frequently used information source for the pandemic. It is observed that the most affected by the participants is social life, the highest concern is about health, and as a precaution the majority of the participants participated in the measure of keeping their hands clean and paying attention to social distance.

Keywords: Covip-19, Pandemic, Knowledge, Attitudes, Practices.

JEL Codes: I18, D83, M19

1. Giriş

İnsanlık tarihi boyunca, dünya bulaşıcı hastalık salgınlarıyla boğuşmuştur. Salgın hazırlığı, küresel sağlık güvenliği gündeminin önemli bir odağı olmaya devam etmektedir. Dünya uyumlu bir önleme stratejisine doğru sınırlı ilerleme kaydetmiştir. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), önleme ile ilgili faaliyetlerin çoğunu koordinasyon yoluyla yönetmektedir (Greenhill, 2019). Uluslararası halk sağlığı yasası, DSÖ'nün Uluslararası Sağlık Yönetmelikleri (İHR) ve Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezleri tarafından önerilen bulaşıcı

hastalık düzenlemeleri ile kanıtlandığı gibi küresel sağlıkta giderek daha fazla önem kazanmaktadır (Gostin, 2006).

Salgın hastalıklar küresel toplum için büyük bir endişe kaynağıdır. Geçmiş salgın hastalıklar kıtalar arasında hızla yayılmış ve gerisinde ölüm ve ekonomik yıkım bırakmıştır. Artan küresel ticaret, seyahat ve iklim değişikliği, salgın hastalıkların ulusal sınırların ötesine geçmesini ve uluslararası kaygılara dönüştürmesini hızlandırmıştır (Hoffman ve Silverberg, 2018).

Küreselleşme sağlık konularında ulusal iş birliğini artırsa da ulus ötesi sağlık güvenliği önlemlerinin uygulanmasına ilişkin güvenlik açıklarını da ortaya çıkarmıştır. Ülkeler daha yakın ilişkiler kurdukça sağlık güvenliği risklerinin de artacağı düşünülmektedir. Dış dünya ile entegre olan ülkelerin kendilerini ulus ötesi sağlık tehditlerinden yalıtmaları çok zor görünmektedir (Greenhill, 2019). Küreselleşme ile beraber ulus ötesi sağlık tehditlerine karşı bireylerin salgın hastalıklar ile ilgili bilgileri ve salgın hastalıklara karşı mücadeledeki tutum ve davranışları önem kazanmaya başlamıştır.

Dünyada ve Türkiye’de Covid-19 ile ilgili birçok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmada Türk toplumunun Covid-19’a ilişkin bilgi durumları, tutumları ve davranışları anlaşılma-ya çalışılmış ve diğer ülkelerdeki toplumların bilgi, tutum ve davranışları ile karşılaştırılmıştır.

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Amacı

Covid-19'a karşı mücadele devam etmektedir. Nihai başarının elde edilebilmesi için, insanların Covid-19'a yönelik bilgi, tutum ve uygulamalarından büyük ölçüde etkilenen kontrol önlemlerine bağlılık esastır. Bulaşıcı hastalıklara karşı bilgi ve tutumların, toplumdaki panik duygu düzeyi ile ilişkili olduğunu ve bu da hastalığın yayılmasını önleme girişimlerini daha da karmaşıktırabileceğini göstermektedir (Zhong vd., 2020). Türkiye’de Covid-19’un salgın yönetimini kolaylaştırmak için, toplumun bu kritik anda Covid-19 hakkındaki farkındalığını anlamaya acil bir ihtiyaç olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmada amaç, Türk toplumunun Covid-19 salgınının hızlı yükselişi sırasındaki bilgi, tutum ve uygulamalarını incelemektir. Çalışmanın konusunu, halen Türkiye’de ve dünyada devam etmekte olan Covid-19 salgını nedeniyle Türk toplumunun bilgi-tutum-uygulamalarının incelenmesi oluşturmaktadır.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Türkiye’de yaşayan insanlar oluşturmaktadır. Mevcut olan kısıtlamalar nedeniyle, veri toplama sadece dijital araçlar kullanılarak internet üzerinden çevrimiçi (online) anket yapılmıştır. Bu yüzden, araştırmanın verileri Google formlarda oluşturulan bir anket aracılığıyla elde edilmiştir. Ankete katılım için sosyal medyada duyurular ve anket linki paylaşımları yapılmıştır. Araştırmacıların dijital ortamda katılımcıları belirlemesi mümkün olmadığından, veri toplamada tesadüfi olmayan örnekleme yöntemlerinden kolayda örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Ayrıca, bu yöntem veri toplama

sürecini diğer örnekleme tekniklerine kıyasla daha kolay, daha az maliyetli ve daha hızlı hale getirmektedir. Bu çalışmada örnekleme oluşturan kişi sayısı 795'tir.

2.3. Veri Toplama Araçları

Covid-19'a yakalanan hastaları kurtarmak için yapılan tıbbi araştırmaların yanı sıra, salgına yakalanan hastalar, hasta yakınları ve salgın hastalıklarla mücadele eden bireylerin, özellikle salgın hastalık sebebiyle alınan olağanüstü hâl ile hayatı değişen bireylerin davranışlarında birtakım değişimler olduğu ve bu değişimlerin toplumu çeşitli açılardan etkilediği düşünülmektedir. Covid-19 salgınının hızla yayılmasını kontrol etmek için ciddi önlemler alınmaktadır. İnsanların kontrol önlemlerine uyması Covid-19'a ilişkin bilgi, tutum ve uygulamalarından etkileneceği düşünülmektedir.

Uygulanan Bilgi-tutum-uygulama anketi Zhong ve arkadaşları (2020) tarafından geliştirilmiş olup, İngilizce olan anket Türkçeye uyarlanmıştır. Anketin Türkçe uyarlaması sosyal bilimler alanlarında uzman 5 akademisyen tarafından kontrol edilmiş olup, daha sonrasında güvenilirliği için 30 kişiye pilot çalışma yapılmıştır. Yapılan pilot çalışmada güvenilirlik için hesaplanan Cronbachs Alpha değeri 0,846 olduğu görülmüştür.

Pilot çalışmasından sonraki anket uygulaması 2020 yılının Mayıs-Haziran aylarında gerçekleştirilmiştir. Anket üç bölümden oluşmaktadır: ilk 9 soru demografik sorulardan oluşmakta olup, 9 soru Covid-19 salgınının katılımcıların yaşamlarına etkileri (haberdar olma biçimleri-çalışma hayatına etkileri-endişe durumları-alınan önlemler) ve 16 soru da Zhong ve arkadaşlarının bilgi-tutum-uygulamalar ölçeğinden alınan sorulardır. Demografik değişkenler bölümünde, katılımcıların meslek, eğitim düzeyi, cinsiyet, yaş, gelir, ikamet yeri, Covid-19 ile temasa geçme, enfekte olma gibi konular hakkındaki bilgilerini içermektedir. Anketin Covid-19 salgınının katılımcıların yaşamlarına etkileri bölümünde; katılımcıların Covid-19 salgını ile ilgili haberleri/gelişmeleri nereden ve hangi sıklıkla takip ettikleri, Covid-19 salgınının katılımcıların çalışma hayatına etkileri, Covid-19 salgınından dolayı hangi konularda ne kadar endişe duyulduğu ve katılımcıların Covid-19 salgını ile ilgili önlem olarak neler yaptıkları ölçülmek istenmektedir. Anketin üçüncü bölümü; bilgi anketi Covid-19'un klinik özellikleri ve önlenmesi ile ilgili 12 sorudan oluşmaktadır. Ayrıca, katılımcıların Covid-19'a yönelik tutumları ve uygulamaları hakkındaki değerlendirmelerine ilişkin 2 şer soru olmak üzere 4 sorudan oluşmaktadır. Anket toplam 34 sorudur.

2.4. Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında yapılan anket çalışmasının sonucunda elde edilen veriler istatistiki yöntemler kullanılarak analiz edilmiştir. Güvenilirlik analizi olarak Cronbach Alpha katsayısı kullanılmıştır. Anket formunda yer alan, "Covid-19 İlişkin Bilgi-Tutum ve Uygulamalar" anketinin güvenilirliği araştırılmış ve yapılan analiz sonucunda güvenilirlik katsayısı (Cronbach Alpha) 0.842 olarak saptanmıştır. Bu değer ölçeğin yüksek seviyede güvenilir olduğunu göstermektedir. Verilerin analizi için tanımlayıcı istatistiki yöntemlerden yararlanılmıştır. Katılımcıların demografik özellikleri arasında farklılık

olup olmadığını tespit edebilmek için bağımsız örneklem t testi ve tek yönlü varyans (ANOVA) analizleri yapılmıştır.

2.5. Araştırma Etiği

Bu araştırmaya başlamadan önce Üsküdar Üniversitesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu Başkanlığına başvuru yapılmıştır. Etik kurul başkanlığı 27.05.2020 tarih ve 61351342/2020-254 sayılı toplantısında “*Türk Toplumunun Covid-19’a İlişkin Bilgi, Tutum ve Uygulamaları*” adlı araştırmanın etik açıdan uygun olduğuna karar vermiştir. Alıntılar bilimsel kurallara uygun olarak yapılmıştır. Ayrıca araştırmada katılımcıların gönüllülüğü esas alınmıştır.

3. Bulgular

3.1. Tanımlayıcı İstatistikler

Demografik değişkenlere ait istatistikler Tablo 1’de sunulmaktadır.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Cinsiyet	n	%
Kadın	435	54,7
Erkek	360	45,3
Yaş	n	%
18-29	398	50,1
30-45	327	41,1
46+	70	8,8
Yaşadığı İl	n	%
İstanbul	227	28,6
Adıyaman	250	31,4
Diğer	318	40,0
Medeni Durum	n	%
Bekar	384	48,3
Evli	411	51,7
Eğitim Durumu	n	%
İlköğretim	135	17
Ortaöğretim	75	9,4
Önlisans	117	14,7
Lisans	283	35,6
Lisansüstü	139	17,5
Okur-Yazar değil	46	5,8

Çalışma Durumu	n	%
İşgören	393	49,4
İşsiz	203	25,5
Covid İşsizi	34	4,3
Covid Ücretsiz İzin	12	1,6
Emekli	21	2,6
Ev Hanımı	73	9,2
Ücretsiz İzinli	20	2,5
Kısa çalışma ödeneğinden yararlanan	39	4,9
Gelir Aralığı	n	%
2500 TL ve altı	164	20,6
2501 – 4500	182	22,9
4501 – 7000	196	24,7
7001 - 10000	102	12,8
10001 ve üzeri	82	10,3
Geliri yok	69	8,7
Çalışma Şekli	n	%
Evden Çalışma	218	27,4
İşyerinde	124	15,6
Bazen evde bazen işte	116	14,6
Çalışmıyor/İzinli/Ev Hanımı	337	42,4
Kronik Rahatsızlık	n	%
Evet	92	11,6
Hayır	703	88,4
Evde Kronik Rahatsızlığı olan kimse	n	%
Evet	252	31,7
Hayır	543	68,3
Covid-19 Tanısı	n	%
Evet	4	,5
Hayır	791	99,5
Evdekilere Covid-19 Tanısı	n	%
Evet	7	,9
Hayır	788	99,1
Covid-19 Nedeniyle Ekonomik Destek Alımı	n	%
Evet	99	12,5
Hayır	696	87,5
Toplam	795	100

Araştırmaya katılan katılımcılardan %54,7'si kadın, %45,3'ü erkektir. Katılımcıların %67,8'i üniversite mezunudur. Anket çalışmasına katılanların %50'si 18-29 yaş aralığındadır. Katılımcıların %49,4'ü İş gören statüsünde çalışmakta ve bu çalışanların %27,4'ü evinden çalışmalarını sürdürmektedir. Gelir durumları incelendiğinde %22,9'unun 2501-4500 TL arasında, %24,7'sinin 4501-7000 TL arasında gelire sahip olduğu görülmektedir. Tablo irdelendiğinde araştırmaya katılanların %12,5'i Covid-19 nedeniyle ekonomik destek alırken, %87,5'inin almadığı görülmektedir.

Tablo 2. Covid-19 Salgını ile İlgili Haberlerin Nereden ve Hangi Sıklıkla Takip Edildiğine İlişkin Bulgular

Haber takibi		Hiçbir zaman	Ara sıra	Her zaman
İnternet	n	34	340	421
	%	4,2	42,8	53,0
Televizyon	n	75	329	391
	%	9,4	41,4	49,2
Sosyal Medya	n	64	318	413
	%	8,1	40,0	51,9
Gazete	n	527	188	80
	%	66,3	23,6	10,1
Diğer	n	438	270	87
	%	55,1	34,0	10,9
Toplam	795			

Tablo 2'de katılımcıların Covid-19 salgını ile ilgili haberleri ve gelişmeleri nereden ve hangi sıklıkla takip ettiklerine ilişkin sorulara vermiş oldukları yanıtlar yer almaktadır. Katılımcıların Covid-19 salgınına ilişkin haberleri ve gelişmeleri daha çok internet (%53), sosyal medya (%51,9) ve televizyondan (%49,2) takip ettiği anlaşılmaktadır. Gazete vasıtasıyla Covid-19 ile ilgili gelişmelerin çok fazla takip edilmediği (%10,1) görülmektedir.

Tablo 3. Covid-19 Salgının Çalışma Hayatına Etkilerine İlişkin Bulgular

Etkiler	Hiç		Biraz		Çok	
	n	%	n	%	n	%
Uyku Düzeni	169	21,2	313	39,4	313	39,4
Beslenme Düzeni	210	26,4	310	39	275	34,6
Sosyal İlişkiler	22	2,8	179	22,5	594	74,7
Yaşam Alışkanlıkları	34	4,3	257	32,3	504	63,4
Psikolojik Etki	106	13,3	359	45,2	330	41,5
Ekonomik Etki	244	30,7	289	36,3	262	33
Çalışma Performansı	118	14,8	290	36,5	387	48,7

Tablo 3’de Covid-19 salgınının çalışma hayatını nasıl etkilediğine ilişkin sorulara katılımcıların vermiş oldukları yanıtlar yer almaktadır. Katılımcılar, Covid-19 salgınının özellikle sosyal ilişkilerini (%74,7) ve yaşam alışkanlıklarını (%63,4) çok etkilediğini ifade etmişlerdir. Ayrıca Covid-19 salgınının katılımcıların %48,7’sinin çalışma performansını ve %41,5’inin psikolojilerini çok etkilediği ve %45,2’sinin psikolojilerini biraz etkilediği görülmektedir.

Tablo 4. Covid-19 Salgınından Dolayı Endişe Duyulan Konulara İlişkin Bulgular

Endişe	Hiç		Biraz		Çok	
	n	%	n	%	n	%
Bulaşma Riski	55	6,9	456	57,4	284	35,7
Sosyal Hayat	78	9,8	448	56,4	269	33,8
Ekonomi	101	12,7	382	48,1	312	39,2
Eğitim	130	16,3	367	46,2	298	37,5
Beslenme	201	25,3	425	53,4	169	21,3
Sağlık	50	6,3	374	47,0	371	46,7
Diğer İnsanlar	64	8,1	426	53,5	305	38,4

Tablo 4’de Covid-19 salgınından dolayı hangi konularda ne kadar endişe duyduklarına ilişkin sorulara katılımcıların vermiş oldukları cevaplar yer almaktadır. Katılımcıların en çok sağlıkları (%46,7) konusunda endişe duydukları görülmektedir. Daha sonra ekonomik kaygılar (%39,2), diğer insanların sağlıkları (%38,4), eğitim (%37,5) ve salgının bulaşma riski (%35,7) konularında endişe duyduklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların beslenmeye ilişkin endişelerinin diğer konulara göre daha az olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 5. Covid-19 Salgınıyla İlgili Önlemlere İlişkin Bulgular

Önlem	Hiç		Biraz		Çok	
	n	%	n	%	n	%
El Temizliği	6	,8	83	10,4	706	88,8
Kolonya-Dezenfektan	36	4,5	325	40,9	434	54,6
Maske	12	1,6	188	23,6	595	74,8
Sosyal Mesafe	7	,9	132	16,6	656	82,5
Evde Kalmak	13	1,6	112	14,1	670	84,3
Psikolojik Destek	652	82,0	96	12,1	47	5,9
İnsanlara Yardım	156	19,6	439	55,2	200	25,2
Dua etmek	38	4,8	150	18,9	607	76,3

Tablo 5'te katılımcıların Covid-19 salgınıyla ilgili önlem olarak neler yaptıklarına ilişkin yanıtlarına yer verilmiştir. Buna göre özellikle katılımcıların el temizliği (%88,8) önlemine çok dikkat ettikleri anlaşılmaktadır. Katılımcılar Covid-19 salgınına karşı evde kalarak (%84,3) önlem almaya çalışmaktadırlar. Ayrıca maske kullanımı (%74,8) ve sosyal mesafeye (%82,5) uyarak önlem almaya çalışmakta oldukları gözlenmektedir. Katılımcıların %76,4'ünün Covid-19'a önlem olarak dua ettiklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların çok azı (%5,9) psikolojik destek aldıklarını belirtmişlerdir.

3.2. Araştırma Hipotezlerine İlişkin Bulgular

Araştırmada verilen cevapların demografik değişkenler olan cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu ve gelir durumu değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadıkları araştırılmıştır. Cinsiyet ile medeni durum değişkenleri arasındaki anlamlı farkın tespiti için t testi yapılmıştır. Eğitim ve gelir durumu değişkenleri arasındaki anlamlı farkın tespiti için ise tek yönlü varyans analizi (One-Way ANOVA) yapılmıştır.

H₁: Katılımcıların Covid-19'a ilişkin bilgi düzeyleri oldukça yüksektir.

H₂: Katılımcıların Covid-19'a ilişkin tutumları pozitifdir.

H₃: Katılımcıların Covid-19'a ilişkin endişe düzeyleri düşüktür.

H₄: Katılımcıların demografik özellikleri ile Covid-19'a ilişkin bilgi düzeyleri ve tutumları arasında anlamlı farklılıklar vardır.

H₅: Katılımcıların demografik özellikleri ile Covid-19'a ilişkin değişkenler arasında anlamlı farklılıklar vardır.

Tablo 6. Katılımcıların Covid-19’a İlişkin Bilgi-Tutum-Uygulama Düzeyleri

	N	Min	Max	ort	st. Sap.
COVID-19'un ana klinik semptomları ateş, yorgunluk, kuru öksürük ve kas-eklem ağrılarıdır.	795	1,00	3,00	2,74	0,55
Soğuk algınlığının aksine, tıkalı burun, burun akıntısı ve hapsırma COVID-19 virüsü bulaşmış kişilerde daha az görülür.	795	1,00	3,00	2,16	0,72
Şu anda COVID-19 için etkili bir tedavi yoktur, ancak erken semptomatik ve destekleyici tedavi çoğu hastanın enfeksiyondan kurtulmasına yardımcı olabilir.	795	1,00	3,00	2,70	0,53
COVID-19 herkes için ciddi bir vaka değildir. Sadece yaşlı, kronik hastalığı olan ve obez olan insanlar için ciddi vakalar olma olasılığı daha yüksektir.	795	1,00	3,00	2,11	0,86
Yabani hayvanları yemek veya temas etmek, COVID-19 virüsü enfeksiyonuna neden olur.	795	1,00	3,00	2,10	0,77
COVID-19 olan kişilerde ateş yoksa virüs başkalarına bulaşmaz.	795	1,00	3,00	2,74	0,53
COVID-19 virüsü enfekte bireylerin solunum damlacıkları yoluyla yayılır.	795	1,00	3,00	2,71	0,56
COVID-19 virüsünün bulaşmasını önlemek için genel tıbbi maskeler takılabilir.	795	1,00	3,00	2,68	0,57
Çocuklar ve genç yetişkinler için COVID-19 virüsü bulaşmaması adına önlemler almaya gerek yoktur.	795	1,00	3,00	2,79	0,52
COVID-19 enfeksiyonunu önlemek için, bireyler kalabalık yerlere gitmekten ve toplu taşıma araçlarından kaçınılmalıdır.	795	1,00	3,00	2,82	0,46
COVID-19 virüsü bulaşmış kişilerin izolasyonu ve tedavisi, virüsün yayılmasını azaltmanın etkili yoludur.	795	1,00	3,00	2,77	0,52
COVID-19 virüsü bulaşmış biriyle temas eden kişiler derhal uygun bir yerde izole edilmelidir. Genel olarak, gözlem süresi 14 gündür.	795	1,00	3,00	2,84	0,43
COVID-19'un nihayetinde başarıyla kontrol edileceğini kabul ediyorum.	795	1,00	3,00	2,59	0,58
Türkiye'nin COVID-19 virüsüne karşı savaşı kazanabileceğine inanıyorum.	795	1,00	3,00	2,65	0,56
Son günlerde kalabalık bir ortamda bulundum.	795	1,00	3,00	2,53	0,72
Salgın döneminde evden ayrılırken maske kullanırım.	795	1,00	3,00	2,77	0,50

Tablo 6'da katılımcıların Covid-19 salgını ile ilgili bilgilerinin, tutumlarının ve uygulamalarının ne düzeyde olduğuna ilişkin sorulara vermiş oldukları yanıtlar yer almaktadır. Tablo incelendiğinde katılımcıların bilgi düzeylerinin oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Özellikle "COVID-19 virüsü bulaşmış biriyle temas eden kişiler derhal uygun bir yerde izole edilmelidir. Genel olarak, gözlem süresi 14 gündür." sorusuna verilen cevaplar ($\bar{x}=2,84$) ve "COVID-19 enfeksiyonunu önlemek için, bireyler kalabalık yerlere gitmekten ve toplu taşıma araçlarından kaçınmalıdır." sorusuna verilen cevaplar ($\bar{x}=2,82$) bilgi düzeyinin en yüksek olduğu konulardır. Katılımcıların Covid-19'a karşı tutumlarına ilişkin sonuçlara bakıldığında katılımcıların tutumlarının da pozitif yönde olduğu ifade edilebilir. Ayrıca Covid-19 ile ilgili uygulamalar konusunda da katılımcıların kalabalık ortamlardan kaçınmaya çalıştıkları ve evlerinden çıkarken maske kullanmaya dikkat ettikleri söylenebilir. Böylece çalışmanın H_1 ve H_2 hipotezleri kabul edilmiştir.

Tablo 7. Katılımcıların Covid-19'a İlişkin Endişe Düzeyleri

	N	ort	St. Sap.
Bulaşma Riski Endişesi	795	2,29	0,59
Sosyal Hayat Endişesi	795	2,24	0,62
Ekonomi Endişesi	795	2,27	0,67
Eğitim Endişesi	795	2,21	0,70
Beslenme Endişesi	795	1,96	0,68
Sağlık Endişesi	795	2,40	0,61
Diğer İnsanlara İlişkin Endişe	795	2,71	0,56

Katılımcıların Covid-19 salgınından dolayı hangi konularda ne kadar endişeli olduklarına ilişkin veriler Tablo 7'de verilmiştir. Tablo incelendiğinde katılımcıların Covid-19'a ilişkin endişelerinin olduğu görülmektedir. Fakat bu endişe yüksek düzeyde bir endişe değildir. Yüksek düzeyde olan tek endişe katılımcıların kendi sağlıklarına ilişkin duydukları endişedir ($\bar{x}=2,82$). Diğer endişe durumlarına bakıldığında orta düzeyde bir endişe taşındığı söylenebilir. En düşük endişe düzeyi ise beslenme endişesidir ($\bar{x}=1,96$). Bu durum katılımcıların gıdaya erişim konusunda ciddi problemler yaşamadıkları şeklinde yorumlanabilir. Buna göre H_3 hipotezi kabul edilmiştir.

Tablo 8. Katılımcıların Cinsiyet ve Medeni Durum Değişkenleri ile Covid-19'a İlişkin Bilgi Düzeyleri, Tutumları, Kaygı, Etki, Önlem ve Bilgi Kaynağı Arasındaki Farklılaşmanın T Testi Sonuçları

Değişkenler	Cinsiyet	N	Mean	Std. Sapma	t	Sig.	
Cinsiyet	COVID_BİLGİ	Kadın	435	2,80	,33	3,50	,000
		Erkek	360	2,71	,39	3,44	
	COVID_YANLIS_BİLGİ	Kadın	435	2,32	,33	3,76	,000
		Erkek	360	2,23	,34	3,76	
	COVID_TUTUM	Kadın	435	2,63	,51	-0,5	,614
		Erkek	360	2,61	,54	-0,5	
	KAYGILAR	Kadın	435	2,28	,46	3,50	,000
		Erkek	360	2,16	,50	3,47	
	ETKİLER	Kadın	435	2,38	,45	4,09	,000
		Erkek	360	2,24	,49	4,06	
	ÖNLEMLER	Kadın	435	2,86	,27	3,51	,000
		Erkek	360	2,78	,33	3,44	
	BİLGİ_KAYNAGI	Kadın	435	2,06	,38	-0,32	,746
		Erkek	360	2,07	,41	-0,32	
Medeni Durum	COVID_BİLGİ	Evli	411	2,75	,35	-0,36	,720
		Bekar	384	2,76	,37	-0,36	
	COVID_YANLIS_BİLGİ	Evli	411	2,27	,33	-0,89	,374
		Bekar	384	2,29	,35	-0,89	
	COVID_TUTUM	Evli	411	2,66	,50	2,20	,028
		Bekar	384	2,58	,54	2,19	
	KAYGILAR	Evli	411	2,22	,48	-0,26	,797
		Bekar	384	2,23	,49	-0,26	
	ETKİLER	Evli	411	2,24	,45	-4,86	,000
		Bekar	384	2,40	,48	-4,85	
	ÖNLEMLER	Evli	411	2,81	,29	-1,39	,165
		Bekar	384	2,84	,32	-1,39	
	BİLGİ_KAYNAGI	Evli	411	2,06	,39	-0,30	,765
		Bekar	384	2,07	,39	-0,30	

Katılımcıların demografik özellikleri ile Covid-19'a ilişkin bilgi düzeyleri ve tutumları arasında anlamlı farklılıkların olup olmadığına ilişkin bulgular Tabla 8'de verilmiştir.

Kadın ve erkeklerin Covid 19 bilgi düzeyleri için yapılan t testi sonrasında kadın ve erkeklerin Covid 19 bilgi düzeylerinin birbirinden farklı olduğu ve kadınların ($\bar{x}=2,80$) erkeklerden ($\bar{x}=2,71$) daha fazla bilgiye sahip oldukları söylenebilir. Ayrıca Covid 19'a ilişkin bilinen yanlışlar konusunda da kadınların ($\bar{x}=2,32$) erkeklerden ($\bar{x}=2,23$) daha fazla bilgiye sahip oldukları söylenebilir. Katılımcıların Covid 19'a ilişkin endişe düzeylerinin t testi sonuçlarına bakıldığında da anlamlı farklılıkların olduğu görülmektedir. Buna göre kadınların ($\bar{x}=2,28$) erkeklerle ($\bar{x}=2,16$) göre Covid 19 hakkındaki endişeleri daha fazladır. Covid 19'un katılımcıların yaşamlarına etkilerine yönelik t testi sonuçlarına bakıldığında da anlamlı farklılıkların olduğu görülmektedir. Kadınların hayatları ($\bar{x}=2,38$) erkeklerin hayatına ($\bar{x}=2,24$) göre Covid 19'dan daha fazla etkilendiği görülmektedir. Covid 19'a ilişkin alınan önlemlerin t testi sonuçlarına bakıldığında da anlamlı farklılıkların olduğu görülmektedir. Buna göre önlem alma konusunda kadınların ($\bar{x}=2,86$) erkeklerden ($\bar{x}=2,78$) daha fazla dikkatli olduğu söylenebilir. Buna karşılık Covid 19 ile ilgili bilgilerin nereden alındığına ilişkin t testi sonuçlarında anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir. Medeni durum açısından bakıldığında Covid 19 bilgi düzeylerinde, Covid 19'a ilişkin yanlış bilgi düzeylerinde, Covid 19'a karşı kaygı düzeyleri, önlemler ve Covid 19 ile ilgili bilginin kaynağında anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir. Covid 19'a ilişkin katılımcıların tutumlarının ve Covid 19'dan etkilenme düzeylerinin t testi sonuçlarında ise anlamlı bir farklılık gözlemlenmektedir. Buna göre evliler ($\bar{x}=2,66$) bekârlara ($\bar{x}=2,58$) göre Covid 19'a karşı daha pozitif bir tutum sergilemekte ve bekârlar ($\bar{x}=2,40$) evlilere ($\bar{x}=2,24$) göre Covid 19'dan daha fazla etkilenmektedir. Tablo 8'de bulunan t testi sonuçlarına göre H_4 ve H_5 hipotezleri kısmen kabul edilebilir.

Tablo 9. Katılımcıların Eğitim Durumu ile Covid-19’a İlişkin Bilgi Düzeyleri ve Tutumları Arasında Anlamlı Farklılaşmasına Yönelik Anova Analizi Sonuçları

Değişkenler	Eğitim	N	Ort.	Std. Sapma	F	Sig.
COVID_BİLGİ	Lisansüstü	139	2,79	,342	3,048	,009*
	Lisans	283	2,79	,332		
	Önlisans	117	2,67	,420		
	Ortaöğretim	75	2,71	,362		
	İlköğretim	135	2,71	,397		
	Okuryazar değil	46	2,82	,239		
	Toplam	795	2,76	,360		
COVID_YANLIS_BİLGİ	Lisansüstü	139	2,26	,329	,267	,931
	Lisans	283	2,29	,325		
	Önlisans	117	2,29	,338		
	Ortaöğretim	75	2,26	,334		
	İlköğretim	135	2,27	,380		
	Okuryazar değil	46	2,26	,363		
	Toplam	795	2,28	,340		
COVID_TUTUM	Lisansüstü	139	2,68	,477	2,848	,014*
	Lisans	283	2,67	,503		
	Önlisans	117	2,54	,522		
	Ortaöğretim	75	2,54	,550		
	İlköğretim	135	2,54	,596		
	Okuryazar değil	46	2,73	,418		
	Toplam	795	2,62	,522		

Tablo 9’da verilen eğitim düzeyi değişkeni bulgularına göre katılımcıların Covid 19’a ilişkin bilgi düzeyleri ve tutumlarının Anova analiz sonuçları incelendiğinde “Covid_Bilgi” (0,009<0,05) ve “Covid_Tutum” (0,014<0,05) katılımcıların eğitim düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark oluşturduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlardan ilginç olanı okuryazar olmadıklarını ifade eden katılımcıların diğer eğitim düzeylerinde bulunan bireylere göre Covid 19 hakkında daha fazla bilgiye sahip olduklarıdır. Benzer bir durum Covid 19’a ilişkin katılımcıların tutumlarında da görülmektedir. Burada da okur yazar olmayanların Covid 19’a karşı daha pozitif bir tutum sergiledikleri söylenebilir. Covid 19’a ilişkin yanlış bilinen bilgilere ilişkin bulgularda anlamlı bir farkın olmadığı görülmektedir.

Tablo 10. Katılımcıların Gelir Durumu ile Covid-19'a İlişkin Bilgi Düzeyleri ve Tutumları Arasında Anlamlı Farklılaşmasına Yönelik ANOVA Analizi Sonuçları

Değişken	Gelir	N	Ort.	Std. Sapma	F	Sig.
COVID_BİLGİ	2.500 liradan az	164	2,65	,44	4,443	,000*
	2.501-4.500	182	2,80	,33		
	4.501-7.000	196	2,77	,34		
	7.001-10.000	102	2,77	,33		
	10.001+	82	2,83	,30		
	Geliri yok	69	2,72	,36		
	Toplam	795	2,76	,36		
COVID_YANLIS_BİLGİ	2.500 liradan az	164	2,22	,35	1,498	,188
	2.501-4.500	182	2,32	,38		
	4.501-7.000	196	2,28	,29		
	7.001-10.000	102	2,28	,35		
	10.001+	82	2,27	,32		
	Geliri yok	69	2,30	,34		
	Toplam	795	2,28	,34		
COVID_TUTUM	2.500 liradan az	164	2,54	,56	1,918	,089
	2.501-4.500	182	2,64	,51		
	4.501-7.000	196	2,65	,50		
	7.001-10.000	102	2,60	,54		
	10.001+	82	2,74	,47		
	Geliri yok	69	2,59	,52		
	Toplam	795	2,62	,52		

Tablo 10'da verilen gelir düzeyi değişkeni bulgularına göre katılımcıların Covid 19'a ilişkin bilgi düzeyleri ve tutumlarının Anova analiz sonuçları incelendiğinde "Covid_Bilgi" ($0,009 < 0,05$) katılımcıların gelir düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark oluşturduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlardan geliri 10.001 TL'nin üzerinde olan katılımcıların diğer gelir düzeylerine sahip bireylerden daha fazla Covid 19 hakkında bilgiye sahip olduğu görülmektedir. Covid 19'a ilişkin yanlış bilinen bilgiler ve Covid 19'a ilişkin tutumlar hakkındaki bulgularda anlamlı bir farkın olmadığı görülmektedir. Tablo 9 ve 10'daki bulgulara göre H_4 hipotezi kısmen kabul edilebilir.

Tablo 11. Katılımcıların Eğitim Durumu Değişkeni ile Covid-19’a İlişkin Kaygılar, Etkiler, Önlemler ve Bilgi Kaynağı Arasındaki Anlamlı Farklılaşmaya İlişkin ANOVA Analizi Sonuçları

Değişkenler	Eğitim	N	Ort.	Std. Sapma	F	Sig.
KAYGILAR	Lisansüstü	139	2,13	,46	4,623	,000*
	Lisans	283	2,17	,47		
	Önlisans	117	2,31	,47		
	Ortaöğretim	75	2,29	,51		
	İlköğretim	135	2,35	,50		
	Okuryazar değil	46	2,18	,47		
	Toplam	795	2,23	,48		
ETKİLER	Lisansüstü	139	2,14	,49	9,445	,000*
	Lisans	283	2,27	,46		
	Önlisans	117	2,45	,46		
	Ortaöğretim	75	2,39	,46		
	İlköğretim	135	2,45	,43		
	Okuryazar değil	46	2,31	,47		
	Toplam	795	2,32	,47		
ÖNLEMLER	Lisansüstü	139	2,78	,27	1,999	,077
	Lisans	283	2,82	,30		
	Önlisans	117	2,89	,28		
	Ortaöğretim	75	2,85	,34		
	İlköğretim	135	2,83	,34		
	Okuryazar değil	46	2,79	,23		
	Toplam	795	2,82	,30		
BİLGİ_KAYNAĞI	Lisansüstü	139	1,98	,37	3,185	,007*
	Lisans	283	2,06	,36		
	Önlisans	117	2,15	,37		
	Ortaöğretim	75	2,07	,42		
	İlköğretim	135	2,11	,44		
	Okuryazar değil	46	2,00	,43		
	Toplam	795	2,06	,39		

Katılımcıların eğitim durumu ile Covid 19 kaygı düzeyleri, Covid 19’un etkileri, Covid 19’a karşı alınan önlemler ve Covid 19 hakkında bilginin nereden elde edildiğine ilişkin Anova analiz sonuçları Tablo 11’de verilmiştir. Buna göre sadece Covid 19’a karşı alınan önlemlerle katılımcıların eğitim durumları arasında anlamlı bir farka rastlanmamıştır. Covid 19’dan kaygı düzeyleri, Covid 19’un etkileri ve Covid 19 hakkında bilginin nereden elde edildiği ile katılımcıların eğitim durumları arasında anlamlı farklılıklar vardır. Katılımcıların Covid 19 kaygı düzeyleri ile eğitim durumu arasındaki farklılığa bakıldığında eğitim durumu yüksek olan katılımcılarla okuryazar olmayan katılımcıların Covid 19’dan

kaygılanma düzeyleri daha düşüktür. Covid 19'un katılımcıların hayatını etkileme düzeyi ile eğitim durumu arasındaki farklılığa bakıldığında eğitim durumu yüksek olan katılımcıların Covid 19'dan etkilenme düzeyinin daha düşük olduğu görülmektedir.

Tablo 12. Katılımcıların Gelir Durumu Değişkeni ile Covid-19'a İlişkin Kaygılar, Etkiler, Önlemler ve Bilgi Kaynağı Arasındaki Anlamlı Farklılaşmaya İlişkin ANOVA Analizi Sonuçları

Değişkenler	Gelir	N	Ort.	Std. Sapma	F	Sig.
KAYGILAR	2.500 liradan az	164	2,30	,48	2,189	,054
	2.501-4.500	182	2,23	,46		
	4.501-7.000	196	2,19	,47		
	7.001-10.000	102	2,23	,49		
	10.001+	82	2,12	,48		
	Geliri yok	69	2,30	,54		
	Toplam	795	2,23	,48		
ETKİLER	2.500 liradan az	164	2,47	,45	12,931	,000*
	2.501-4.500	182	2,37	,47		
	4.501-7.000	196	2,20	,44		
	7.001-10.000	102	2,18	,41		
	10.001+	82	2,16	,48		
	Geliri yok	69	2,51	,48		
	Toplam	795	2,32	,47		
ÖNLEMLER	2.500 liradan az	164	2,85	,30	3,365	,005*
	2.501-4.500	182	2,85	,28		
	4.501-7.000	196	2,79	,31		
	7.001-10.000	102	2,75	,31		
	10.001+	82	2,82	,32		
	Geliri yok	69	2,90	,28		
	Toplam	795	2,82	,30		
BİLGİ_ KAYNAĞI	2.500 liradan az	164	2,10	,41	2,913	,013*
	2.501-4.500	182	2,04	,36		
	4.501-7.000	196	2,10	,40		
	7.001-10.000	102	1,98	,41		
	10.001+	82	1,99	,37		
	Geliri yok	69	2,16	,39		
	Toplam	795	2,06	,39		

Katılımcıların gelir durumu ile Covid 19 kaygı düzeyleri, Covid 19'un etkileri, Covid 19'a karşı alınan önlemler ve Covid 19 hakkında bilginin nereden elde edildiğine ilişkin Anova analiz sonuçları Tablo 12'de verilmiştir. Buna göre Covid 19 kaygı düzeyleri ve

Covid 19'a karşı alınan önlemlerle katılımcıların gelir durumları arasında anlamlı bir farka rastlanmamıştır. Covid 19'un etkileri ve Covid 19 hakkında bilginin nereden elde edildiği ile katılımcıların gelir durumları arasında anlamlı farklılıklar vardır. Özellikle Covid 19'un katılımcıların hayatını etkileme düzeyi ile gelir durumu arasındaki farklılığa bakıldığında geliri olmayan ve geliri 2500 TL'den az olan katılımcıların Covid 19'dan daha fazla etkilendikleri görülmektedir. Tablo 11 ve 12'deki bulgulara göre H₅ hipotezi kısmen kabul edilebilir.

4. Tartışma ve Sonuç

Covid-19 salgını, artan vaka, hastalık ve ölüm oranlarıyla dünyayı etkisi altına almıştır. Toplumun bilgi, tutum ve uygulamaları salgının kontrol altına alınması için gösterilen genel çabalarda kritik öneme sahiptir. Araştırmada Türk toplumunun Covid-19'a ilişkin bilgi, tutum ve uygulamaları incelenmiş ve Covid-19'a ilişkin katılımcıların bilgi düzeyleri ve tutumlarının demografik değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediği ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Katılımcıların Covid-19'a ilişkin bilgi düzeyleri oldukça yüksektir. Katılımcıların Covid-19'a ilişkin tutumları da olumludur. Ayrıca katılımcıların Covid-19 ile ilgili uygulamalarına bakıldığında, kalabalık ortamlardan kaçınmaya çalıştıkları ve evlerinden çıkarken maske kullanmaya dikkat ettikleri söylenebilir. Özellikle kadınların bu konularda erkeklere göre daha dikkatli oldukları görülmektedir. Zhong (2020), Çin toplumu üzerinde yapılan Covid-19 bilgi, tutum ve uygulamalara ilişkin çalışmasında da benzer sonuçlara rastlanmaktadır. Bhagavathula (2020), sağlık çalışanları üzerinde Covid-19 bilgi ve algılarına ilişkin çalışmada katılımcıların Covid-19'a ilişkin bilgi düzeylerinin yüksek olduğu sadece Covid-19'un bulaşma şekli hakkındaki bilgilerin zayıf olduğu ifade edilmiştir. Söğüt ve Cangöl (2020) tarafından belik öğrencileri üzerinde yapmış oldukları Covid-19 bilgi ve kaygı düzeyleri çalışmasında katılımcıların bilgi ve kaygı düzeylerinin oldukça yüksek olduğu belirtilmiştir. Saqlain vd. (2020) tarafından sağlık çalışanlarının Covid-19 bilgi, tutum ve uygulamaları üzerine yapmış oldukları çalışmada katılımcıların Covid-19 bilgisinin yüksek olduğu, tutumlarının pozitif olduğu ve uygulamalar konusunda dikkatli oldukları ifade edilmiştir.

Çalışmada katılımcılar Covid-19 salgınının sosyal ilişkilerini ve yaşam alışkanlıklarını olumsuz yönde etkilediğini, en çok sağlıkları konusunda kaygı duyduklarını, el temizliği önlemine çok dikkat ettiklerini ve Covid-19 salgınına ilişkin haberleri ve gelişmeleri daha çok internetten ve sosyal medyadan takip ettiklerini ifade etmişlerdir. Benzer sonuçlarda Khasawneh ve diğerleri (2020) tıp öğrencileri üzerinde yapmış olduğu Covid-19 bilgi, tutum ve önlemlere ilişkin çalışmasında ve Bhagavathula, Aldhalei, Rahmani, Mahabadi ve Bandari (2020) sağlık çalışanlarının Covid-19 bilgi ve algıları ile ilgili çalışmasında görülmektedir. Khasawneh ve diğerleri (2020) tıp öğrencilerinin önlem olarak el temizliğinin ve sosyal izolasyonun önemine vurgu yaptıkları belirtilmektedir. Ayrıca Covid-19 salgınına ilişkin haberleri sosyal medyadan ve internetten takip ettiklerini ifade etmişlerdir. Bhagavathula ve diğerleri (2020) sağlık çalışanlarının Covid-19 bilgi ve algıları üzerine yapmış olduğu çalışmada da katılımcıların Covid-19 salgınına ilişkin haberleri daha çok sosyal medyadan takip ettikleri ve el temizliğinin Covid-19 konusundaki en önemli önlem olduğu ifade edilmiştir.

Çalışmada katılımcıların Covid 19'a ilişkin endişe düzeylerinde kadınların erkeklerle göre Covid 19 hakkındaki endişeleri daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır. Benzer bir sonuçta Maaravi ve Heller (2020), Guo ve diğerleri (2016), Gao, Ping ve Liu (2020) çalışmalarında kadınların erkeklerden daha fazla endişe duyduklarını belirtmişlerdir. Bu sonuçlardan farklı olarak Huang ve Zhao (2020) ruh halinin COVID-19 salgını sırasında erkek ve kadın arasında farklı olmadığı sonucuna varmıştır.

Çalışmada katılımcıların Covid 19 bilgi düzeylerinde, evliler bekârlara göre Covid 19'a karşı daha pozitif bir tutum sergilemekte ve bekârlar evlilere göre Covid 19'dan daha fazla etkilenmektedir. Benzer sonuç salgın hastalık ortamında bekârların yaşam tatmin düzeyleri evli insanlardan daha düşük olarak görülmektedir (Atar, Urgan ve Erdoğan 2020).

Çalışmada katılımcıların geliri olmayan ve geliri 2500 TL'den az olan katılımcıların Covid 19'dan daha fazla etkilendikleri görülmektedir. Atar ve arkadaşlarının "Covid-19 Pandemi Dönemindeki İyimserlik-Kötümserlik ve Yaşam Tatmininin Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi" isimli çalışmasında katılımcıların gelir durumu en alt seviyede olanların iyimserlik ve yaşam tatmini düzeyi düşük olduğu ve düşük gelir düzeyindekilerin ekonomik endişeleri daha fazla olduğunu belirtmektedir. Atar ve arkadaşlarının (2020) çalışması ile çalışmamızın düşük gelirliilerin pandemi döneminden daha fazla etkilendikleri görülmektedir.

Çalışmada eğitim durumu yüksek olan katılımcıların Covid 19'dan etkilenme düzeyinin daha düşük olduğu görülmektedir. Atar ve arkadaşlarının (2020) çalışması ile benzer şekilde önlisans eğitime sahip katılımcıların yaşam tatmin düzeyleri, lisans ve lisansüstü eğitim düzeyine sahip çalışanlardan daha düşüktür.

Gelecek salgın hastalıkların daha sık gerçekleşmesi, daha hızlı yayılması, daha fazla ekonomik etkiye sahip olması ve bugün yaptığımız seçimlerin olası etkileri konusunda dikkatli olmadığımız takdirde daha fazla insanı öldürmesi muhtemeldir (Carrington, 2020). Ülkeler, Covid-19 ve gelecekteki salgın hastalıklardan korunmak için hem yerel hem de küresel anlamda ekonomik, sosyal ve psikolojik faktörleri dikkate alarak değerlendirme yapmak zorunda kalacaktır. Salgın hastalıklarla mücadele, acil durum ve afet krizlerini planlama ve müdahale stratejisinin bir parçası olmalıdır.

Türkiye, küresel erişimi yüksek olan büyük bir uluslararası havalimanına sahiptir. Bu nedenle, planlamacıların ülkenin salgın hastalıklarla başa çıkma kabiliyetini değerlendirmesi son derece önemlidir. Potansiyel bir salgın hastalık tehdidine ilişkin hazırlık, özellikle İstanbul için planlamadaki potansiyel boşlukları belirlemek için daha fazla inceleme yapmayı gerektirir.

Çalışma Covid-19'un Türkiye'de görüldüğü ilk aylarda, salgın ile ilgili toplumsal yasaklar devam ederken yapılmıştır. Halen devam eden Covid-19 salgını yeniden şiddetlendiği ve yeniden toplumsal yasakların arttırıldığı dönemlerde aynı çalışmanın tekrar yapılarak bu çalışmanın sonuçları ile karşılaştırılması önemli sonuçlar ortaya çıkarabilir. Örneklemenin temsil edilebilirliğindeki sınırlılıklar nedeniyle Covid-19'a yönelik bilgi, tutum ve uygulamalar konusunda daha fazla çalışmalar yapılması gerekmektedir.

Kaynakça

- Atar A., Urgan S. ve Erdoğan P. (2020). Covid-19 Pandemi dönemindeki iyimserlik-kötümserlik ve yaşam tatmininin demografik değişkenler açısından incelenmesi. *Pearson Journal of Social Sciences & Humanities*, 7(7), 263-278.
- Bhagavathula, S. A., Aldhaleei, A. W., Rahmani, J., Mahabadi, A. M. and Bandari, K. D. (2020). Novel coronavirus (COVID-19) knowledge and perceptions: A survey of healthcare workers. *medRxiv*, 1-15.
- Carrington, D. (2020). *Halt destruction of nature or suffer even worse pandemics, say world's top scientists*. <https://tinyurl.com/ybr67snn> adresinden 29 Nisan 2020'de alınmıştır.
- Gao, W., Ping, S. and Liu, X. (2020). Gender differences in depression, anxiety, and stress among college students: A longitudinal study from China. *Journal of Affect Disorders*, 263, 292-300.
- Gostin, L. (2006). Public health strategies for pandemic influenza. *JAMA*, 295(14), 1700-1704.
- Greenhill, R. (2019). *State capacity influences on pandemic preparedness for the Sub-Saharan African region*. Central Michigan University: ProQuest Dissertations Publishing.
- Guo, X., Meng, Z., Huang, G., Fan, J., Zhou, W., Ling, W., Jiang, J., Long, J. and Su, L. (2016). Meta-analysis of the prevalence of anxiety disorders in mainland China from 2000 to 2015. *Scientific Reports*, 6, 28033. <https://doi.org/10.1038/srep28033>.
- Hoffman, S. J. and Silverberg, S. L. (2018). Delays in global disease outbreak responses: Lessons from H1N1, Ebola, and Zika. *American Journal of Public Health*, 108(3), 329-333.
- Huang, Y. and Zhao N. (2020). Generalized anxiety disorder, depressive symptoms and sleep quality during COVID-19 outbreak in China: A web-based cross-sectional survey. *Psychiatry Research*, 288, 1-6.
- Khasawneh, I. A., Humeidan, A. A., Alsulaiman, W. J., Bloukh, S., Ramadan, M., Al-Shatanawi, N. T., Awad, H. H., Hijazi, Y. W., Al-Kammash, R. K., Obeidat, N., Saleh, T. and Kheirallah, A. K. (2020). Medical students and COVID-19: Knowledge, attitudes, and precautionary measures. a descriptive study from Jordan. *Frontiers in Public Health*, 8(253), 1-9.
- Maaravi, Y. and Heller, B. (2020). Not all worries were created equal: the case of COVID-19 anxiety. *Public Health*, 185, 243-245.
- Saqlain, M., Munir, M. M., Rehman, U. S., Gulzar, A., Naz, S., Ahmed, Z., Tahir, H. A. and Mashhood, M. (2020). Knowledge, attitude, practice and perceived barriers among healthcare workers regarding COVID-19: A cross-sectional survey from Pakistan. *Journal of Hospital Infection*, 105, 419-423.
- Söğüt, S. and Cangöl, E. (2020). The relationship between COVID-19 knowledge levels and anxiety states of midwifery students during the outbreak: Across-sectional web-based survey. *Wiley Perspectives in Psychiatric Care*, 1-7.
- Zhong, B., Luo, W., Li, H., Zhang, Q., Liu, X., Li, W. and Li, Y. (2020). Knowledge, attitudes, and practices towards Covid-19 among Chinese residents during the rapid rise period of the Covid-19 outbreak: A quick online cross-sectional survey. *International Journal of Biological Sciences*, 16(10), 1745-1752.